

Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis

Studia Paedagogica VI (2016)

ISSN 2299-2103

Agnieszka Buczek, Piotr Majewicz

Działalność naukowa pracowników Instytutu Pedagogiki Specjalnej

Aktywność pracowników Instytut Pedagogiki Specjalnej (IPS) w obszarze naukowym cechuje w ostatnim czasie przede wszystkim innowacyjność oraz znaczne poszerzenie obszarów eksploracji. Głównymi obszarami badań są zastosowania technologii IT w praktyce pedagogiki specjalnej, możliwości rozwijania kreatywności, jakości i przestrzeni życiowej osób z niepełnosprawnością, psychoedukacja, wspieranie rozwoju, rodzinne uwarunkowania rozwoju i rehabilitacji, dorosłość i problemy seksualności, edukacja zdrowotna, niepełnosprawność w kontekście psychologii pozytywnej, inkluzja oraz zagadnienia wczesnego wspomagania rozwoju, a także problemy o większym stopniu uszczegółowienia, takie jak agresja, rozwój mowy i jej zaburzenia, kompetencje i umiejętności społeczne, arteterapia, osobowość pedagoga specjalnego. Wspomniane obszary nie wyczerpują całego zbioru poruszanych tematów, ale są najbardziej reprezentatywne dla działalności naukowej pracowników IPS. Całość osiągnięć naukowych można określić na podstawie analizy licznych publikacji i wystąpień konferencyjnych.

Na przestrzeni lat 1996–1999 pracownicy Katedry Pedagogiki Specjalnej (obecnie Instytutu Pedagogiki Specjalnej) realizowali 13 projektów badawczych w ramach badań statutowych oraz 51 projektów indywidualnych. Badania naukowe związane były z subdyscyplinami pedagogiki specjalnej i w związku z tym dotyczyły problematyki z zakresu:

- oligofrenopedagogiki,
- surdopedagogiki,
- tyflopedagogiki,
- pedagogiki terapeutycznej.

Zarówno badania statutowe, jak i własne pracowników koncentrowały się wokół 4 grup tematycznych: diagnoza – terapia – prognoza w edukacji specjalnej, integracja osób niepełnosprawnych z pełnosprawnymi, kompetencje społeczne niepełnosprawnych oraz możliwości i ograniczenia komunikacji werbalnej i pozawerbalnej niepełnosprawnych.

W latach 1997–1999, we współpracy z zagranicznymi partnerami, realizowano 10 projektów badawczych. Partnerami zagranicznymi tych działań byli naukowcy z Belgii (1 projekt), Kanady (2 projekty), Niemiec (3 projekty), Szwajcarii (2 projekty) oraz Stanów Zjednoczonych (2 projekty). W roku 1997 kilku pracowników Katedry odbyło staże naukowe: tygodniowy w Austrii (Graz) prof. dr hab. Alicja Rakowska, dr Barbara Oszustowicz, mgr D. Łakomy, mgr Katarzyna Parys, mgr Małgorzata Trojańska oraz miesięczny staż w Izraelu mgr Stanisław Olszewski. Działalność naukowa w drugiej połowie lat 90. zaowocowała aktywnym uczestnictwem w licznych konferencjach międzynarodowych. Szczególnego podkreślenia wymaga aktywny udział prof. dr hab. Anieli Korzon (w latach 1996–2002) w 9 konferencjach poza granicami kraju (Niemcy – pięciokrotnie, Portugalia, Belgia, Francja, Hiszpania), w tym 6 zorganizowanych przez Międzynarodowe Biuro Audiofonologii (BIAP). Ponadto, w 1996 roku 17 osób brało udział w konferencjach mających miejsce w Austrii, Niemczech i na Litwie. Rok później 4 pracowników brało udział w spotkaniach naukowych w Kanadzie i Niemczech. W 1998 roku 2 osoby uczestniczyły w konferencji we Francji oraz w Niemczech. Poza tym we wspomnianym okresie pracownicy KPS uczestniczyli w 55 konferencjach krajowych, często o zasięgu międzynarodowym. Omawiane działania badawcze pracowników Katedry Pedagogiki Specjalnej doprowadziły w latach 1996–1999 do opublikowania 116 artykułów w czasopismach krajowych lub zagranicznych, 14 monografii, 2 prac zbiorowych i 1 raportu z badań.

Należy zaznaczyć, że oprócz działalności naukowej pracownicy Katedry uczestniczyli w naradach, zebraniach i zjazdach różnych organizacji naukowych. Między innymi brali czynny udział w posiedzeniach: Międzynarodowego Biura Audiofonologii BIAP (prof. dr hab. Aniela Korzon, jako jedyny przedstawiciel Polskiego Komitetu Audiofonologii, uczestniczyła kolejno w spotkaniach w Portugalii, Niemczech, Belgii, Francji, ponownie w Niemczech oraz Hiszpanii), Polskiego Komitetu Audiofonologii w Warszawie (dr Marzena Klaczak), Komisji Rozwoju i Zaburzeń Mowy Komitetu Językoznawczego PAN w Warszawie (prof. dr hab. Alicja Rakowska), w obradach I Zjazdu Polskiego Towarzystwa Pedagogiki Specjalnej w Warszawie (dr Grażyna Gunia, mgr Maria Kościółek, mgr Katarzyna Parys, mgr Danuta Wolska), zebraniach Zespołu Kierunkowego Pedagogiki Specjalnej przy Centralnym Ośrodku Metodycznym przy WSP w Krakowie (prof. dr hab. Janina Wyczesany, dr Grażyna Gunia), czy też w spotkaniach Ogólnopolskiego Kolegium Logopedycznego w Warszawie (dr Elżbieta Minczakiewicz). Poza tym pracownicy KPS uczestniczyli w pracach dla takich instytucji jak: Ministerstwo Edukacji Narodowej (prof. dr hab. Alicja Rakowska, prof. dr hab. Janina Wyczesany, dr Elżbieta Minczakiewicz, dr Barbara Oszustowicz), Rada Programowa Centrum Pomocy Psychologiczno-Pedagogicznej MEN (prof. dr hab. Franciszek Wojciechowski), Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne w Warszawie (prof. dr hab. Alicja Rakowska, prof. dr hab. Janina Wyczesany).

Pracownicy naukowci zatrudnieni w Katedrze Pedagogiki Specjalnej czynnie uczestniczyli także w pracach Komisji ds. stopni specjalizacji zawodowych

nauczycieli w Wojewódzkich Ośrodkach Metodycznych w Krakowie, Nowym Sączu oraz Częstochowie. Prowadzili ponadto kursy kwalifikacyjne w Bielsku-Białej, Tarnowie, Krakowie, Lublinie, Wrocławiu i Katowicach oraz warsztaty dydaktyczne w Poznaniu, Olecku, Bydgoszczy, Olsztynie, Krakowie, Lublinie, Wrocławiu, Zakopanem i Istebnej.

W roku 2000 badania naukowe pracowników Katedry skoncentrowały się na zagadnieniach związanych z diagnozą potrzeb i programowaniem działań w procesie rewalidacji dzieci niepełnosprawnych, kształceniu integracyjnym dzieci i młodzieży oraz na problemach psychospołecznej adaptacji osób niepełnosprawnych. Wyniki omawianych badań zamieszczone zostały w 19 artykułach, 2 monografiach oraz 32 rozdziałach w monografiach naukowych. Ponadto wygłoszono 21 referatów, w tym 15 na konferencjach krajowych i 6 na międzynarodowych i zagranicznych.

W dalszych latach kontynuowano realizację wspólnych projektów badawczych z 7 partnerami zagranicznymi z Francji, Niemiec, Litwy oraz Słowacji. W roku akademickim 2002/03 dwie osoby odbyły staże naukowe, dr Jolanta Baran na Wydziale Pedagogicznym Uniwersytetu Warszawskiego oraz dr Grażyna Gunia na Wydziale Zarządzania i Komunikacji Społecznej Uniwersytetu Jagiellońskiego. Ponadto grupa pracowników uczestniczyła w stażu w Uniwersyteckim Instytucie Kształcenia Nauczycieli w Douai we Francji (16–23 września 2002 r.).

Lata 2003–2005 przyniosły dalszą współpracę Katedry z uniwersytetami i ośrodkami badawczymi w Niemczech, Francji, Czechach, na Słowacji oraz Litwie. Realizowano wówczas nie tylko kilkanaście projektów badań własnych pracowników, ale również 8 projektów badawczych z partnerami zagranicznymi oraz 1 projekt Unii Europejskiej. Problematyka badawcza pracowników Katedry koncentrowała się szczególnie na uwarunkowaniach rozwoju i nauczania dzieci oraz młodzieży z różnymi rodzajami niepełnosprawności. Projekty dotyczyły efektywności wykorzystania różnych metod i środków rehabilitacji osób niepełnosprawnych, roli instytucji pozarządowych w realizacji zadań integracyjnych, a także zagadnień modelowania umiejętności komunikacyjnych dziecka ze sprzężonymi zaburzeniami rozwoju. Efektem wspomnianych działań naukowych był czynny udział w konferencjach naukowych w Czechach i na Słowacji oraz w wielu konferencjach krajowych, często o zasięgu międzynarodowym. Ponadto, opublikowano kilkanaście monografii i podręczników, ponad 100 rozdziałów w monografiach i podręcznikach, liczne artykuły w czasopiśmie zarówno krajowych, jak i zagranicznych. Poza tym w celu zgłębienia problematyki integracji osób niepełnosprawnych w krajach europejskich, w roku 2004, liczna grupa pracowników uczestniczyła w zorganizowanym przez Unię Europejskich Federalistów wyjeździe szkoleniowym do Austrii, Słowenii i Włoch, co przede wszystkim przyczyniło się do poszerzenia doświadczeń dotyczących metodyki pracy pedagoga specjalnego w ramach inkluzji szkolnej.

W latach 2006–2010 zainteresowania badawcze pracowników Katedry Pedagogiki Specjalnej skupiały się wokół takich tematów, jak:

- a) współczesne koncepcje oraz efektywność ich realizacji we wspomaganiu rozwoju osób z zaburzeniami w komunikowaniu się i niepełnosprawnych,
- b) funkcjonowanie społeczne uczniów niepełnosprawnych intelektualnie w szkołach specjalnych i integracyjnych,
- c) przygotowanie osób z niepełnosprawnością do pełnienia ról zawodowych.

Wykonując podjęte działania naukowe, pracownicy Katedry uczestniczyli w 10 projektach badawczych, współpracując z ośrodkami w Niemczech, na Słowacji, a także realizując grecko-włosko-polski projekt Grundtvig. Poza tym w omawianym okresie zrealizowali 72 projekty. Uzyskane wyniki podejmowanych eksploracji zaprezentowano między innymi w formie referatów wygłoszonych podczas konferencji zagranicznych w Niemczech, Norwegii, Czechach, Wielkiej Brytanii, Hiszpanii, Izraelu, na Słowacji. Ponadto, w latach 2006–2010 pracownicy Katedry Pedagogiki Specjalnej brali aktywny udział w licznych konferencjach o zasięgu zarówno ogólnopolskim, jak i międzynarodowym, i wygłosili podczas nich ponad 200 referatów. Poszukiwania badawcze pracowników KPS w omawianym okresie znalazły również swój wyraz w opublikowanych 13 monografiach, 282 rozdziałach w monografiach w języku polskim i 37 rozdziałach w monografiach w języku obcym, a także 40 artykułach w czasopiśmie polskich oraz 15 w czasopiśmie zagranicznych. Pracownicy naukowcy byli także redaktorami 12 publikacji w języku polskim, 3 w języku słowackim oraz recenzowali 2 publikacje zagraniczne.

W celu pogłębienia swej wiedzy na temat kształcenia specjalnego w innych krajach, pracownicy Katedry brali udział w szkoleniach w Finlandii w 2008 roku, oraz w Austrii, Niemczech, Szwajcarii w 2009 roku. Dwa lata później, po przekształceniu Katedry Pedagogiki Specjalnej w Instytut Pedagogiki Specjalnej, w ramach badań statutowych rozpoczęto realizację następujących tematów badawczych:

- a) wykorzystanie metod wizualizacji pracy mózgu w modelowaniu procesu poznawczego osoby niepełnosprawnej; uwarunkowania i metody aktywizowania ucznia o specjalnych potrzebach edukacyjnych w warunkach szkoły ogólnodostępnej i integracyjnej,
- b) modele tworzenia opieki i wspierania osób z niepełnosprawnością (w ujęciu interdyscyplinarnym, w kontekście społecznym i z uwzględnieniem instytucjonalnych i pozarządowych działań).

Prowadzone przez pracowników Instytutu w latach 2011–2014 działania badawcze to nie tylko uczestnictwo w 4 zagranicznych projektach badawczych i 1 krajowym o charakterze międzynarodowym, ale także aktywny udział w konferencjach ogólnopolskich, podczas których wygłoszono kilkadziesiąt referatów, w kilku konferencjach zagranicznych, gdzie zaprezentowano 6 referatów, oraz udział w 4 konferencjach środowiskowych, w trakcie których przeprowadzono 1 szkolenie i wygłoszono 3 referaty. Uzyskane wyniki badań, zaprezentowane zostały ponadto w postaci 13 publikacji autorskich lub współautorskich, 9 prac zbiorowych oraz 7 redagowanych (w tym 1 w języku angielskim). Pracownicy Instytutu są także autorami 108 rozdziałów w monografiach w języku polskim i 31 rozdziałów

w monografiach w języku obcym. W latach 2011–2014 opublikowano w czasopiśmie krajowych 43 artykuły, a w czasopiśmie zagranicznych 4. Pracownicy naukowcy Instytutu Pedagogiki Specjalnej biorą udział w pracach różnych organizacji naukowych i stowarzyszeń społecznych zarówno ogólnopolskich, jak i zagranicznych, są to m.in.:

- Polska Akademia Nauk,
- Polskie Towarzystwo Pedagogów Specjalnych,
- Europejskie Stowarzyszenie Na Rzecz Osób Niepełnosprawnych (ISSA),
- Międzynarodowe Biuro Audiofonologii (BIAP),
- Międzynarodowe Stowarzyszenie Logopedów i Foniatrów (IAPL),
- Polskie Towarzystwo Audiofonologiczne,
- Polski Związek Głuchych, Rada Naukowa,
- Polskie Towarzystwo Neuropsycholingwistyczne,
- Polskie Towarzystwo Psychologiczne,
- Polskie Towarzystwo Pedagogiczne,
- Polskie Towarzystwo Higieny Psychiczej,
- Polskie Stowarzyszenie Osób Niepełnosprawnych,
- Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym.

Zatrudnieni w Instytucie Pedagogiki Specjalnej pracownicy naukowcy nie tylko czynnie uczestniczą w licznych konferencjach krajowych i zagranicznych, ale są również organizatorami konferencji. Na przestrzeni ostatnich 20 lat zorganizowano szereg spotkań naukowych o zasięgu ogólnopolskim oraz międzynarodowym, a także sympozja naukowe i warsztaty szkoleniowe, między innymi 2 cykliczne konferencje. Pierwsza z nich o zasięgu międzynarodowym zatytułowana „Teoria i praktyka w profilaktyce oraz wspieraniu rozwoju osób z niepełnosprawnością” odbyła się już czterokrotnie w latach 2009, 2011, 2013 oraz 2015 roku. Z kolei drugie cykliczne spotkania naukowe to sympozjum zatytułowane „Oblicza seksualności osób niepełnosprawnych – wątki rozproszone w pedagogice specjalnej”, które miało miejsce w roku 2011, 2013 oraz 2015. Ponadto, w IPS odbyły się następujące konferencje międzynarodowe:

- „Wczesna rehabilitacja dzieci z wadą słuchu” (2000),
- „Świat pełen znaczeń – kultura i niepełnosprawność” (2005),
- „Wczesne wspomaganie rozwoju małego dziecka” (2005),
- „Kongress Montessori – Europa, Every Child is Special. Montessori and Inclusion” (2008),
- „Kierunki edukacji i wsparcia osób z wieloraką niepełnosprawnością w biegu ich życia – teoria i praktyka” (2010).

Odbyły się również konferencje o zasięgu ogólnopolskim:

- „Pedagogika specjalna w służbie osób z dysfunkcją narządu wzroku” (1998),
- „Pedagogika specjalna – idea, treści, rzeczywistość” (1999),
- „Praca nauczycieli z dziećmi i młodzieżą integrowaną – teraźniejszość i perspektywy” (2008),

- Konferencja warsztatowo-szkoleniowa pt. „Uczeń z zaburzeniami psychicznymi w systemie opieki specjalistycznej” (2011),
- Seminarium naukowe pt. „Idee Marii Grzegorzewskiej jako wyznaczniki drogi życiowej osób z niepełnosprawnością” (2012).

Instytut współpracuje z wieloma krajowymi ośrodkami akademickimi (Akademia Pedagogiki Specjalnej, Uniwersytet Adama Mickiewicza, Uniwersytet Mikołaja Kopernika, Uniwersytet Śląski, Uniwersytet Gdański, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, Uniwersytet Szczeciński, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski) i zagranicznymi (m.in. Uniwersytet im. J. Komeńskiego w Bratysławie, Litewski Uniwersytet Edukacyjny w Wilnie). Należy także zaznaczyć, że przez wiele lat (od 1990 roku) KPS sprawowała opiekę naukowo-dydaktyczną nad Kolegiami Nauczycielskimi w Bielsku-Białej i Gliwicach, którą zakończono w roku akademickim 2008/09.

O rozwoju i prowadzonych poszukiwaniach badawczych kadry naukowej Instytutu, świadczą nie tylko przedstawione dotychczas publikacje i prezentacje konferencyjne, ale również nieustanne podnoszenie swoich kompetencji poprzez podejmowanie różnorodnych studiów podyplomowych i kursów. O postępie naukowym pracowników Instytutu Pedagogiki Specjalnej najlepiej świadczą kolejne stopnie awansu. W ciągu ostatnich 20 lat wielu pracowników IPS uzyskało stopień doktora, doktora habilitowanego, jak również tytuł profesora zwyczajnego. Zestawienie poszczególnych stopni i tytułów wraz z rokiem uzyskania obrazuje poniższa tabela.

Tab. 1. Stopnie awansu naukowego pracowników IPS w okresie 1995–2015

Lp.	Stopień doktora	Tytuł doktora habilitowanego	Tytuł profesora zwyczajnego
1.	Baran Jolanta (1995)	Baran Jolanta (2014)	Rakowska Alicja (2002)
2.	Baraniewicz Danuta (2006)	Gunia Grażyna (2011)	Wyczasany Janina (2004)
3.	Bombińska-Domżał Anna (2010)	Konarska Joanna (2010)	
4.	Brzdęk Ewa (2011)	Korzon Aniela (1998)	
5.	Buczek Agnieszka (2007)	Majewicz Piotr (2014)	
6.	Cierpiałowska Tamara (2006)	Mikrut Adam (2006)	
7.	Dyduch Ewa (1997)	Parys Katarzyna (2014)	
8.	Klaczak Marzena (1995).	Plutecka Katarzyna (2014).	
9.	Kościółek Maria (1998)		
10.	Łachowska Anna (2012)		

11.	Majewicz Piotr (2000)		
12.	Olszewski Sławomir (2002)		
13.	Parys Katarzyna (1999)		
14.	Plutecka Katarzyna (2004)		
15.	Sikorski Jacek (2011)		
16.	Trojańska Małgorzata (2004)		
17.	Wanat-Żołądek Katarzyna (2012)		
18.	Wolska Danuta (1997)		

Bieżące projekty badawcze poszczególnych Katedr IPS dotyczą nie tylko tradycyjnie rozumianej rehabilitacji, ale również zagadnień związanych z wykorzystaniem technologii IT w diagnozie i wspomaganie rozwoju osób z niepełnosprawnością, problemów ich seksualności, a także wspierania rozwoju i funkcjonowania osób z niepełnosprawnością.

W 2014 roku pracownicy Katedry Zastosowań Techniki w Diagnostyce i Rehabilitacji Osób z Niepełnosprawnością realizowali zadanie badawcze dotyczące wykorzystania osiągnięć neuronauk w pedagogice specjalnej. Zastosowano w praktyce technologię IT w postaci najnowocześniejszego sprzętu do neuroobrazowania pracy mózgu w celu oceny i planowania działań poznawczych osób z niepełnosprawnością. Badaniami objęto grupę osób z niepełnosprawnością intelektualną. Na podstawie posiadanego sprzętu do neuroobrazowania pracy mózgu metodą QEEG wykorzystanego w obszarze diagnostycznym oraz terapii biofeedback dokonana została ocena wpływu konkretnej wady na działania poznawcze. Na tej podstawie dobrane zostały metody rehabilitacji. Istotnym osiągnięciem jest opracowanie metodologii stosowania metody QEEG w ocenie pracy mózgu osoby niepełnosprawnej, jak również zmiana aktualnego podejścia do metod diagnozy i terapii osób z niepełnosprawnością.

Z kolei pracownicy Katedry Dydaktyki Specjalnej i Psychoedukacji wykonywali zadanie badawcze dotyczące „Realizacji i empirycznej weryfikacji programów psychoedukacyjnych dla osób z niepełnosprawnością”. Celem badań była diagnoza sytuacji osób z różnymi rodzajami niepełnosprawności (ruchową, wzrokową, słuchową, intelektualną, wynikającą z chorób przewlekłych), a także opracowanie na tej podstawie wskazań i programów dla działań mających na celu modyfikację dotychczasowego procesu rehabilitacji i edukacji wspomnianych grup osób. Całość proponowanego projektu badawczego miała charakter eksperymentu trwającego od 2013 roku.

Badania w 2014 roku skoncentrowane były na diagnozie psychospołecznej sytuacji osób z różnymi rodzajami niepełnosprawności, a także na opracowaniu wskazań i programów dla działań mających na celu modyfikację dotychczasowego procesu rehabilitacji i edukacji wspomnianych grup. W związku z tym przebadano osoby z niepełnosprawnością intelektualną, wadami słuchu, przewlekłymi chorobami, niesprawnością ruchową pod kątem ich potrzeb i możliwości rozwoju różnych umiejętności, które są niezbędne w zaspokojeniu wspomnianych potrzeb, co w efekcie pozwoli na poprawę jakości życia. Na podstawie przeprowadzonych badań opracowane zostały programy psychoedukacyjne i rozpoczęła się ich realizacja. Zbadano między innymi poziom asertywności oraz ich związek z zachowaniami nieprawidłowymi młodzieży niepełnosprawnej. Głównym celem tego wycinka badań było scharakteryzowanie zależności pomiędzy asertywnością a zachowaniami agresywnymi młodzieży z lekką niepełnosprawnością intelektualną oraz opracowanie na ich podstawie zaleceń do projektowania zajęć psychoedukacyjnych. Badaniami objęto osoby z lekkim upośledzeniem umysłowym oraz grupę młodzieży pełnosprawnej. Uzyskane rezultaty badań wskazują, że poziom asertywności oraz ogólnej agresji, a także zdecydowanej większości jej wymiarów, nie różnicuje porównywanych grup osób. W grupie młodzieży z niepełnosprawnością intelektualną wzrostowi zachowań asertywnych na ogół towarzyszy obniżenie stopnia agresji. Przy czym realizowane w praktyce zachowania asertywne zwłaszcza takie, jak domaganie się respektowania przez innych ludzi własnych praw, obrona siebie może zamiast spodziewanych korzyści wzmacniać poczucie winy i generować negatywne emocje. Ma to miejsce wówczas, gdy zachowania asertywne są realizowane przez osoby o niskim poczuciu własnej wartości. Stąd też w treningach zachowań asertywnych powinno uwzględniać się oprócz wymiaru behawioralnego również restrukturyzację poznawczą w zakresie samooceny. Dlatego organizowane treningi asertywności dla osób z niepełnosprawnością intelektualną powinny mieć charakter poznawczo-behawioralny, a nie sprowadzać się jedynie do uczenia określonych technik zachowania. Ponadto, celem badań było również ustalenie związku pomiędzy wiedzą rodziców na temat wychowania słuchowego a efektami planowej stymulacji słuchowej małego dziecka niesłyszącego. Podjęte postępowanie badawcze zorganizowano w oparciu o metodę eksperymentu pedagogicznego z uwzględnieniem techniki jednej grupy i obserwacji uczestniczącej, metody sondażu diagnostycznego posługując się techniką wywiadu. Czynnikiem eksperymentalnym uczyniono program stymulacji słuchowej w zakresie identyfikacji i lokalizacji źródła dźwięku. Dobór ćwiczeń słuchowych uzależniony był od hierarchii potrzeb ustalonej indywidualnie dla każdego dziecka. Wszystkie ćwiczenia prowadzone były w trzech etapach: zapoznanie, sprawdzenie i samodzielne wykonanie. Wszyscy słyszący rodzice określili trudności i preferencje swoich dzieci, podczas wykonywanych ćwiczeń słuchowych. Brak obiektywnej wiedzy na temat rozwoju dziecka i efektów wychowania słuchowego umożliwia im jedynie opisanie problemów dziecka i elementów ćwiczeń, które sprawiają mu przyjemność. Wśród dzieci objętych programem stymulacji słuchowej

tylko u 15% nie odnotowano postępu. Pozostałe dzieci w sprawdzianie końcowym skróciły czas wykonania ćwiczeń i zmniejszyły ilość popełnianych błędów.

Badania skoncentrowane były również na poznawczych strukturach osobowości młodzieży z niepełnosprawnością intelektualną. Ponad połowa respondentów (57%) zadeklarowała, że ma trudności w skupieniu uwagi. 62% uczniów czuje zderzenie podczas pobytu w szkole, pomimo tego 86% badanych stwierdziło, że na ogół są szczęśliwi.

Kolejne rezultaty badań dowodzą, że nie ma jednakowo ustalonych form aktywności seksualnej u osób niepełnosprawnych. Ich rodzaj, zakres, a także złożoność, wynikają ze specyficznych seksualnych właściwości ludzi. Z badań wynika, iż osoby po sześćdziesiątym roku życia pozostają nadal aktywne seksualnie. Mechanizmy biologiczne, a także czynniki społeczne (m.in. większa aktywność ludzi starszych, większa świadomość swoich potrzeb) zmieniają tradycyjny obraz starości na życie aktywne z potrzebami seksualnymi, z akceptacją swej aktywności seksualnej. Mężczyźni coraz częściej zgłaszają się do seksuologów, w celu poprawy aktywności seksualnej, której zaburzenia wywołane są chorobami lub przeżytymi urazami.

Odmiernym obszarem rozwoju i funkcjonowania osób z niepełnosprawnością interesują się w swojej pracy naukowej pracownicy Katedry Wspierania Osób z Niepełnosprawnością. Głównym zadaniem badawczym w 2014 roku były zagadnienia teorii i praktyki w profilaktyce oraz wspierania rozwoju osób z niepełnosprawnością. Cel wspomnianych badań stanowiła charakterystyka aktualnych rozwiązań w zakresie profilaktyki oraz wspierania rozwoju dzieci i młodzieży z różnymi typami niepełnosprawności. W ramach zrealizowanych działań dokonano wielokierunkowej analizy literatury przedmiotu oraz uzyskanych wyników badań w kontekście współczesnych rozwiązań w zakresie profilaktyki, a także wspierania psychospołecznego rozwoju dzieci i młodzieży. Szczególna uwaga została zwrócona na formy i metody wykorzystywane w procesie wspierania rozwoju. Istotne osiągnięcia to przede wszystkim opis zróżnicowanych form i metod aktualnie stosowanych rozwiązań w zakresie profilaktyki oraz wspierania rozwoju jako odpowiedzi na trudności związane z transformacją kulturowo-społeczną i edukacyjną. Ponadto podkreślenia wymaga koncentracja na mocnych stronach osób z niepełnosprawnością we współczesnych propozycjach z zakresu profilaktyki i wspierania rozwoju.

Istotnym problemem współczesnej pedagogiki specjalnej jest również stosowana terminologia. Bez ustalenia jednoznaczności jej rozumienia i stosowania zarówno w teorii, jak i w praktyce trudno jest mówić o pedagogice specjalnej jako nauce. Tym zagadnieniom poświęcili uwagę pracownicy Katedry Integracji Społecznej. W toku dokonywanych analiz podjęta została krytyczna analiza terminologii stosowanej w pedagogice specjalnej i dyscyplinach pokrewnych. Celem zrealizowanych badań było nie tylko naświetlenie zmian w języku stosowanym wobec zagadnień pedagogiki specjalnej, ale również zwrócenie uwagi na przyczyny i konsekwencje zachodzących przeobrażeń. W 2014 roku zrealizowane zostały badania o charakterze przeglądowym. Analizie poddano wszelkie dostępne publikacje z obszaru

omawianej dyscypliny naukowej, jak również akty prawne, materiały publicystyczne, informatory i poradniki. Scharakteryzowano przeobrażenia terminologii stosowanej w pedagogice specjalnej w czterech obszarach tematycznych: nazwa dyscypliny i jej działy, pedagog specjalny, podmiot oddziaływań pedagogiki specjalnej oraz działania podejmowane w ramach pedagogiki specjalnej.

Ponadto realizowane są nadal przez pracowników Katedry Rehabilitacji Psychopedagogicznej i Społecznej badania dotyczące poziomu jakości życia młodzieży niewidzącej w Polsce, która objęta jest integracyjnym systemem edukacji. Warto dodać, że jest to część badań prowadzonych w ramach międzynarodowego projektu badawczego UE (grant Uniwersytetu w Trnawie). Oczywiście nie jest to jedyny projekt badawczy o zasięgu międzynarodowym, w którym czynnie uczestniczą pracownicy IPS. Kolejnym jest „Inclusive education: socio-psychological, educational, sociological aspect”, którego koordynatorem ze strony polskiej, a zarazem IPS, jest dr Remigiusz Kijak. W realizację wspomnianych badań zaangażowana jest także dr Tamara Cierpiałowska. Trzecim projektem o zasięgu międzynarodowym jest grant VEGA 1/0161/13 zatytułowany: „Determinanty rozvíjania výtvárného nadania jednotlivcov so zdravotným postihnutím v inkluzívnom prostredí” realizowany przez Uniwersytet im. Jana Amosa Komeńskiego w Bratysławie. W badaniach tych spośród pracowników IPS w Krakowie bierze udział dr Danuta Wolska.

Na koniec warto wspomnieć o czasopismach wydawanych przez IPS. Jest to „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia Paedagogica”, którego redaktorami są: dr hab. Jolanta Zielińska, prof. UP oraz dr hab. Katarzyna Plutecka, prof. UP, a także czasopismo Studenckiego Koła Naukowego Pedagogiki Specjalnej pt. „Zeszyty Naukowe Pedagogiki Specjalnej”, wydawane przy współpracy naukowej z Fundacją „Przyjaciel” w Warszawie.

Podsumowując, przedstawioną działalność naukowo-badawczą pracowników IPS oraz jej poszczególnych katedr należy podkreślić dynamiczny rozwój kadry naukowej oraz podążanie w kierunku eksploracji coraz to nowszych, bądź też zaniedbanych, obszarów pedagogiki specjalnej.

Scientific Activity of the Institute of Special Pedagogy Staff

Abstract

The article presents the scientific activities and achievements of the employees of the Institute of Special Pedagogy of the Pedagogical University in Cracow starting from the second half of the 1990s until today. It presents the main research interests areas of the Institute's staff and the realised research projects of both national and global reach. It also presents the publication activity in the form of monographies, collective elaborations, articles and essays conducted on numerous scientific conferences in Poland and beyond. It also presents the activity of the Institute's staff on the forum of various scientific organisations, such as: BIAP - Bureau International d'Audiophonologie, Commission on Speech Development and Disorders of the The Committee on Linguistics of the Polish Academy of Sciences, Polish Society of Special Pedagogy, Polish Audipohonology Association, National Logopaedics Collegium. The article also presents actions taken for such institutions as Ministry of National Education,

Programme Council of the Psychological-Pedagogical Support of the Ministry of Education, School and Pedagogical Publishings in Warsaw, Voivodeship Methodical Institutions in Cracow, Nowy Sącz and Częstochowa.

Keywords: scientific activity, scientific publications, research projects, scientific organisations

Agnieszka Buczek

doktor nauk humanistycznych, adiunkt w Instytucie Pedagogiki Specjalnej Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie, pedagog specjalny – oligofreno-pedagog. Jej zainteresowania naukowe koncentrują się wokół zagadnień związanych z psychospołecznym funkcjonowaniem uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w systemie kształcenia specjalnego oraz integracyjnego.

Piotr Majewicz

doktor habilitowany, prof. UP, psycholog, pedagog. Zastępca dyrektora Instytutu Pedagogiki Specjalnej Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie. Zajmuje się zagadnieniami związanymi z rehabilitacją w kontekście psychologii pozytywnej, psychopedagogicznymi problemami dzieci i młodzieży z przewlekłymi chorobami, a przede wszystkim, co stanowi główny obszar eksporacji – psychospołecznym funkcjonowaniem osób z niepełnosprawnością ruchową.